

A városfunkciók vizsgálatának módszertana

Berkes Judit

Doktorjelölt, egyetemi tanársegéd

Széchenyi István Egyetem

Gazdasági Elemzések Tanszék

- Azok a *specifikus tényezők*, amelyeknek – mérhető – szintjei alapján a település *betagozódik a hierarchiába*. Ez olyan tulajdonságokat is feltételez, amelyekkel képes hatni környezetére.
- Szintek a **hierarchiában**
- Kapcsolatok a **hálózatban**

Azok a tevékenységrendszerek és ahhoz kapcsolódó **intézmények**, amelyek a centrumot és a „tereket” befolyásolják és alakítják, illetve működtetik.

→ Egy részük **spontán**

→ Egy részük az **állam által irányított**

Ezekkel a funkciókkal alakítják térségüket, versenyeznek egymással, gyakorolnak vonzerőt a külső tényezőkre → belső/külső „elszívó” erő

- Milyen változások figyelhetők meg a központok funkcióinak esetében? Egyértelműen lehatárolhatók ezek a funkciók?
- Milyen reakciókat adtak a külső változásokra (rendszerátalakítás)?
- Mennyire uniformizáltak ezek a funkciók? Milyen erősek a külső/belső hatások (különösen az intézményrendszer jelenléte)?
- Tükröződik-e a vonzáskörzetben található kiscentrumok funkcióin ez a változás vagy éppen a stagnálás?
- Történt-e funkcióátrendeződés? Ha igen, akkor ennek mi lehetett az oka?
- Esetleg vannak-e atipikusnak mondható folyamatok?

A funkciók kialakulása és a területi egyenlőtlenség kapcsolata

	Hagyományos	Vegyes	Új
Időbeliség	1950-es évektől 1970	1971-1996	1996-
Jellemzők	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Az ipar jelentősége ➤ Erős központi irányítás ➤ Centralizált infrastruktúrafejlesztések 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Az ipar hanyatlásának hatásai ➤ A szolgáltatási szektor erősödése ➤ Az iparosított területek válsága ➤ Külföldi tőke megjelenése ➤ Vállalkozások legalizálása ➤ Társadalmi tényezők felértékelődése 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Szolgáltatási szektor túlsúlya ➤ Globalizáció és ezzel párhuzamosan az EU-s csatlakozás hatásai (információs társadalom, technológia, innováció, tudásintenzív iparágak versenye) ➤ Helyi sajátosságok felértékelődése ➤ Európai szemlélet, identitás tudatosítása ➤ Kutatás-fejlesztés előtérbe kerülése
Területi különbségek	Voltak területi különbségek, de nem ez alapján hoztak döntéseket	Az OTK a településhálózat különbségeit azonosítja a területi különbségekkel Intenzív differenciálódás	Elmélyült különbségek Erős koncentráció a megoldásra (konceptiók, stratégiák virágkora)

HATÁSOK

A beavatkozás iránya szerint

**makroszinten
vezérelt központi
döntés**

**mikroszinten
kezdeményezett
beavatkozás**

A hatás és a cél területi mértéke szerint

**a városfejlődést
egyedi
mértékben
befolyásoló
tényezők**

**minden városra
hatással lévő
tényezők,
beavatkozások**

Intézmény
összevonások,
külföldi tőke
befektetés a
térségben

az évi 1990. évi
LXV. törvény a
helyi
önkormányzatokról,
a
rendszerátalakítás

Vállalat
felszámolása egy
városban, helyi
adók emelése-
csökkentése,
felhasználása

Területi szintű
fejlesztés
befolyásoló
társulás tagság
PI. LEADER
egyesületi tagság

	Funkcionális	Igazgatási
Mérhetőség	(az eddigi vizsgálatok alapján) mérhető	egyszerűen mérhető
Mértékegység	intézmények és számuk	népesség(fő)
Információ mennyisége	Több adatot tartalmazó	egy adat
Az információ tartalma		
Lokális társadalom életminősége	az intézmények jelenléte feltételez egy bizonyos szintű életminőséget, amely nem konkretizálható	nem meghatározható
Gazdaság	az intézmények tevékenysége utalhat a gazdasági ágazatok jelenlétére	nem meghatározható
Kultúra	az intézmények jellege utalhat a kultúra jelenlétére	nem meghatározható
Szemlélet	komplex	egyoldalú

1. **Gazdasági funkció**
 2. **Társadalmi élet (lakhatás, szórakozás, rekreáció, kereskedelmi lehetőségek, stb.)**
 3. **Munkahelyi, foglalkoztatási**
 4. **Oktatási, kulturális – külön?**
 5. **Intézményi (közszolgáltatási, adminisztratív)**
- + Humán erőforrás minősége**

A város által nyújtott térségi szolgáltatások kiterjedtségét, vidéki felhasználóinak aránya → hierarchikus viszonyok

Leltározás módszere: lakossági igényeket kiszolgáló intézmények jelenléte, kapacitása → városhierarchia szintjei

George Jenks (1967), Beluszky – Győri (2004), Szilágyi, Gerse (2015), Rechnitzer (2002), Rechnitzer, Csizmadia, Grosz (2004), Rechnitzer, Páthy, Berkes (2014)

„Leltározás” módszerének típusai

I. Az egész városhálózat – komplex mutatórendszer

valamely időszakot felölelő,
változást mérő vizsgálatok

tematikus, egyfókuszú,
időmetszetes

Pl. Szigeti (2002) a városok intézményellátottságának elemzése (42 intézmény)

II. A városhálózat egy részére kiterjedő kutatások

kis- és középvárosokkal
foglalkozó vizsgálatok

Pl. Pirisi (2009) kisvárosok, Molnár (2006) kis- és középvárosok

nagyvárosokat vizsgáló
komplex funkcióelemzések

Pl. Lengyel (1999) megyei jogú városok, Csomós (2009) regionális centrumok

Gazdasági funkció

- 100 lakosra jutó működő jogi személyiségű vállalkozás, db, 2011
- Működő, jogi személyiségű vállalkozások számának változása, %, 2011/1990
- 100 lakosra jutó működő jogi személyiség nélküli vállalkozás, db, 2011
- Működő, jogi személyiség nélküli vállalkozások számának változása, %, 2011/1990
- 100 lakosra jutó működő egyéni vállalkozás, db, 2011
- 100 lakosra jutó vendégéjszakák száma, db, 2011
- Vendégéjszakákból a külföldiek aránya, %, 2011
- 1 lakosra jutó SZJA adóalap, Ft, 2011
- 1 lakosra jutó SZJA adóalap változása, %, 2011/1990
- 1 lakosra jutó tárgyi eszközök értéke az iparban, M Ft, 2011
- 1 lakosra jutó összes beruházás 2011 között, M Ft
- Betelepített terület (hektár), 2014
- Hasznosítható terület (hektár), 2014

Intézményi funkció:

- Bankautomaták száma (db), 2015
- Gyógyszerárúsító helyek száma (db), 2015
- Kormányablak 2015 [db]
- Közjegyzők száma (fő), 2015
- Mentőszolgálatok száma (db), 2015
- Mozik száma (db), 2015
- Munkaügyi központok száma (db), 2015
- Okmányirodák száma (db), 2015
- Rendvédelmi szerv (rendőrkapitányság, rendőrség) száma (db), 2015
- Takarékszövetkezetek száma (db), 2015
- Tűzvédelmi szervek (tűzoltó parancsnokság, tűzoltóság) száma (db), 2015
- Bölcsődék száma (db), 2015
- A házi orvosok által ellátott szolgálatok száma (db), 2015
- Összes működő kórházi ágyak száma (db), 2015
- 100 működő jogi személyiségű vállalkozásra jutó bankfiók, db, 1996
- Bankfiókok számának változása, %, 2011/1990
- 100 működő vállalkozásra jutó számítógépes szerver, db, 2011

Oktatási funkció:

- Vezető oktatók aránya az összes oktatón belül (%), 2015
- Főiskolai-egyetemi karok száma (db), 2016
- Középiskolák száma (db), 2016
- Felsőfokú intézményekben tanulók száma 1000 főre, 2011
- MTA köztestületi tagok száma 10000 lakosra, 2016
- A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25 év felettiek között (%), 2011
- Felnőttoktatási központok száma 10000 lakosra, 2016
- Felsőfokú tanintézetben nappalin tanulók aránya a lakónépességből, 2015

Kulturális funkció:

- Levéltárak száma (db), 2015
- Levéltári fondok és gyűjtemények száma (db), 2015
- Levéltári kutatók száma (fő), 2015
- Színházak előadásainak száma (db), 2015
- Színházak látogatóinak száma (fő), 2015
- Színházak megyében tartott előadásai látogatóinak száma (fő), 2015
- Színházak megyében tartott előadásainak száma (db), 2015
- Színházak száma (db), 2015

Társadalmi élet (lakhatás, szórakozás, kereskedelmi lehetőségek):

- Az év során értékesített használt lakás (db), 2015
- Az év során értékesített használt lakások átlagos ára, (Ft/lakás), 2015
- Az év során értékesített új és használt lakás (db), 2015
- Az év során értékesített új és használt lakások átlagos ára (Ft/lakás), 2015
- Az év során értékesített új lakás (db), 2015
- Az év során értékesített új lakások átlagos ára (Ft/lakás), 2015
- Bevásárlóközpontok száma (db), 2015
- Hipermarketek száma (db), 2015
- Kereskedelmi szálláshelyek összes bruttó szállásdíj árbevétele 2015 (1000 Ft)

4* és 5*-os szálloda (db), 2015

Datum: 2017.10.27.

Előadó: Berkes Judit

Munkahelyi, foglalkoztatási

- Népsűrűség, fő/km², 2011
- Lakónépeség változása, %, 2011/1990
- Vándorlási különbözet éves átlaga 1990-2011 között, %
- Aktív keresőkből a max. 8 osztályt végzettek aránya, %, 2011
- Aktív keresőkből a középfokú végzettségűek aránya, %, 2011
- Aktív keresőkből a felsőfokú végzettségűek aránya, %, 2011
- Aktív keresőkből a szellemi foglalkozásúak aránya, %, 2011
- A nem anyagi ágakban foglalkoztatott diplomások aránya az aktív felsőfokú végzettségűekhez viszonyítva, %, 2011
- Az ipari alkalmazottak 100 lakosra jutó száma, fő, 2011
- Az ipari foglalkoztatottak számának változása, %, 2011/1990
- Munkanélküliek aránya, %, 2015
- Tartósan munkanélküliek aránya, %, 2015
- Tartósan munkanélküliek arányának változása, %, 2015/1990

Humán erőforrás minősége

- A 0-14 évesek aránya a lakónépeségből, %, 2011
- A 60— évesek aránya a lakónépeségből, %, 2011
- Vitalitási index (18-39 évesek aránya a 18-59 korosztályban), %, 2011
- Eltartottsági index, %, 2011
- Öregedési index, %, 2011
- Angolul és németül tudók aránya, %, 2011

Elérhető statisztika + egyedi adatgyűjtés + longitudinális

Gazdasági funkció: új gazdaság szereplői, innovatív vállalat, exportra termelő, új ipari térben vagy új ipari parkokban működik, új típusú termékskálája van, IPA-t mire fordítják, egyes speciális áruk elérhetősége a városban

Társadalmi élet (lakhatás, szórakozás, kereskedelmi lehetőségek):

Munkahelyi, foglalkoztatási

Kulturális: színházban hány Kossuth-díjas van, egyetemen hány egyetemi tanár van, kik a leggazdagabb emberek, szponzoráció, támogatások

Oktatási

Intézményi (közszolgáltatási, adminisztratív)

+Humán erőforrás minősége: nyelvtudás, kommunikációs készség (?), stb.

KÖSZÖNÖM A MEGTISZTELTŐ FIGYELMET!